

Een stap naar inclusief onderwijs

Factoren van belang bij het creëren van inclusief onderwijs; een kwalitatieve studie

Naam: Lalè Verkerk
Studentnummer: 2542998
Datum: 29-05-2016
Stagebegeleider: Minne Bakker
VU-docent: Alice Schippers
Bachelorstage Gezondheidswetenschappen | 18 EC
Helicon
29-02-2016 t/m 29-05-2016

Een stap naar inclusief onderwijs

Abstract:

Inleiding:

Recentelijk is gebleken dat onder mbo-scholen een grote terughoudendheid heerst om studenten met een beperking aan te nemen. De scholen hebben tegenwoordig zorgplicht en moeten ervoor zorgen dat een leerling op een juiste plek terechtkomt. Er zijn onvoldoende speciale mbo-scholen ter beschikking, dus mensen met een beperking moeten terecht kunnen op een reguliere mbo-school. Daarom is het creëren van inclusief onderwijs van belang. Dit houdt in dat alle leerlingen, met of zonder beperking, volledig en actief moeten kunnen deelnemen in het reguliere onderwijs en waarbij de leerlingen zich gewaardeerd en geaccepteerd voelen in de school. In dit onderzoek is gekeken welke factoren een rol spelen bij het haalbaar maken van inclusief onderwijs volgens docenten.

Methode:

In dit onderzoek is gebruik gemaakt van een kwalitatief onderzoeksdesign met semi-gestructureerde interviews. Er zijn zes respondenten, waarvan vier vrouwen en twee mannen, geselecteerd die werkzaam zijn op de school Helicon te Geldermalsen. Aan de hand van een topiclijst, die is opgesteld door middel van literatuur en intuïtie, is informatie verzameld over de houding van docenten ten aanzien van inclusief onderwijs. Tevens zijn de benodigheden en behoeftes van docenten met betrekking tot inclusief onderwijs achterhaald. De interviews duurden ongeveer drie kwartier en zijn opgenomen met behulp van een smartphone. Deze opnames zijn vervolgens volledig uitgetypt en met behulp van het programma MAXQDA gecodeerd.

Resultaten:

Uit de interviews is gebleken dat er een onderscheid gemaakt kan worden tussen docent-gerelateerde en school-gerelateerde factoren. Deze factoren zijn beide van invloed op de houding ten aanzien van inclusief onderwijs. Alle respondenten gaven aan open te staan voor inclusief onderwijs. Wel kwam naar voren dat docenten die ervaring hebben met het begeleiden van mensen met een beperking minder problemen zagen, zij gaven aan dat het een *“kwestie is van doen.”* De docenten met weinig tot geen ervaring benoemden scholing als een zeer belangrijke docent-gerelateerde behoefte. De school-gerelateerde factoren kunnen worden onderverdeeld in organisatorische factoren en voorwaarden. Met organisatorische factoren wordt bedoeld dat het systeem met betrekking tot inclusief onderwijs helder en duidelijk doordacht moet zijn. Hiervoor zijn geld en tijd belangrijke aspecten. Daarnaast is het hebben van een fysiek toegankelijke school met een lift uitnodigend voor leerlingen met een lichamelijke beperking en daarom een voorwaarde voor de school.

Conclusie:

Al met al staan de docenten van Helicon open voor inclusief onderwijs. Een aantal vereisten zoals scholing, ervaring, duidelijke organisatie en structuur, geld en tijd zijn van belang voor het bereiken van inclusief onderwijs. Om een stap dichterbij inclusief onderwijs op Helicon te komen, zal vooral op deze aspecten ingespeeld moeten worden.

Inleiding:

De Volkskrant publiceerde december 2015 de volgende krantenkop “*Mbo-opleidingen weren leerlingen met een beperking*”(Eijck, 2015). Hieruit bleek dat een aantal studenten met een lichamelijke of psychische aandoening niet zijn aangenomen op een mbo-opleiding aangezien de desbetreffende scholen niet voldoende ondersteuning kunnen bieden. Sinds 1 augustus 2014 ontvangen scholen subsidie voor zorgleerlingen, wat heeft geleid tot het passend onderwijs. Hierdoor is de zorgplicht bij scholen komen te liggen en zijn deze verantwoordelijk geworden voor de ondersteuning van mensen met een beperking. Dit houdt in dat scholen begeleiding aanbieden en voor een passende plek voor elke leerling in het onderwijs zorgen (Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, 2013). Wanneer het niet mogelijk is om een leerling aan te nemen, heeft de school als verplichting om een alternatieve school op te sporen. De leerling staat centraal in de zoektocht naar een andere school. Het onderwijsaanbod moet aansluiten bij de mogelijkheden van deze leerling. Inclusief onderwijs verschilt in vergelijking met het passend onderwijs, aangezien elke leerling bij inclusief onderwijs wordt toegelaten tot de school van zijn/haar keuze. De beperkingen van een leerling mogen geen reden zijn om de leerling te weigeren (Rompu, 2007).

In Nederland is het onderwijs duaal ingericht. Het bestaat zowel uit regulier onderwijs als uit speciaal onderwijs (Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, 2013). Een speciale school is een aparte school voor mensen met een beperking zoals een handicap, chronische ziekte of stoornis (Boer, 2012). Deze leerlingen hebben over het algemeen behoefte aan meer specialistische of intensieve begeleiding en hebben tevens meer tijd nodig om einddoelen te bereiken. In 1998 gingen in Nederland 26.925 zorgleerlingen naar speciaal onderwijs. In 2007 waren dit er 36.445, dit geeft een stijging van 35 procent weer. Ook het speciaal voortgezet onderwijs is enorm gegroeid, van 13.911 naar 28.213, wat een stijging van 103 procent betekent (Smeets & Rispens, 2008). In 2012 kwam het speciaal onderwijs ter discussie te staan (Boer, 2012). Dit werd veroorzaakt door een absolute stijging van leerlingen met een beperking. Deze stijging zorgde voor een scheiding tussen leerlingen met en leerlingen zonder beperking. Verder bleek uit het onderzoek van Boer (2012) dat het speciaal onderwijs geen beter onderwijs opleverde dan regulier onderwijs. De waargenomen observaties gaven aanleiding voor het ontwikkelen van inclusief onderwijs. Hiermee wordt bedoeld dat alle leerlingen, met of zonder beperking, volledig en actief deelnemen in het reguliere onderwijs en waarbij de leerlingen zich gewaardeerd en geaccepteerd voelen in de school (Boer, 2012).

Het overheidsbeleid in Nederland is gericht op het creëren en bereiken van een inclusieve gemeenschap. Dit houdt in dat mensen met een beperking op gebieden zoals sociale netwerken, wonen, regulier onderwijs en het sociale, culturele, religieuze en recreatieve leven dezelfde rechten, kansen en verantwoordelijkheden hebben als mensen zonder beperking (Schoorman, 2002). De Nederlandse Stichting voor het Gehandicapte Kind (NSGK) speelt hierbij onder meer een rol. Hun doel is om een inclusieve samenleving te bereiken waarbij kinderen samen leven, leren, sporten, spelen, werken en wonen. Onderwijs is een belangrijk facet van een inclusieve samenleving. Verschillende projecten zoals Samen naar School en In1School leveren een bijdrage aan de ontwikkeling van een inclusieve samenleving (Nederlandse Stichting voor het Gehandicapte Kind, z.d.). Vollaard geeft aan dat wanneer kinderen met en zonder beperking van jongs af aan samen naar school gaan, uitsluiting op school kan worden voorkomen. Ook op latere leeftijd vinden deze kinderen het vanzelfsprekend om met diversiteit om te gaan, wat kan leiden tot een meer inclusieve samenleving (Vollaard, z.d.). Inclusief onderwijs heeft verschillende voordelen (Vlaamse onderwijsraad, 1998; Dijkstra, 2008). Allereerst voorkomt het uitsluiting en discriminatie van groepen. Dit bevordert de sociale integratie van kwetsbare groepen. Inclusief onderwijs heeft een positieve invloed op de sociale en persoonlijke ontwikkeling van alle leerlingen. Daarnaast leren leerlingen om diversiteit en verscheidenheid van andere individuen te accepteren. Zij leren hoe zij met elkaar om moeten gaan wat vooroordelen kan verminderen. Dit verhoogt de mate van

participatie en toegang tot onderwijs. Inclusief onderwijs helpt bij het voorbereiden op het leven als volwaardig burger in de samenleving (Vlaamse onderwijsraad, 1998;Dijkstra, 2008).

In een Canadese studie werd onderzocht hoe inclusief het onderwijs is in Canada (Pivik, McComas & Laflamme, 2002). De ervaringen van kinderen met een lichamelijke beperking tussen de 9 tot 15 jaar werden onderzocht. Er kwamen verschillende belemmerende en bevorderende factoren naar voren. Belemmeringen zoals omgevingsbarrières, opzettelijke en onopzettelijke belemmerende factoren kwamen ter sprake. Met omgevingsbarrières wordt bedoeld dat er vaak alleen trappen aanwezig waren en geen lift of helling. Daarnaast waren de deuropeningen, gangen en klaslokalen vaak niet breed genoeg voor een rolstoel. Andere belemmerende factoren die naar voren kwamen, waren sociale isolatie en pesterijen. Deze factoren werden gezien als opzettelijk, wanneer medeleerlingen bijvoorbeeld roddelden of expres een rolstoel wegduwden. Ook kwamen onopzettelijke belemmerende factoren voor. Hiermee wordt bedoeld dat het de leraren en begeleiders aan kennis en begrip over beperkingen ontbrak. Er werden tevens bevorderende factoren gesuggereerd die de genoemde belemmeringen zouden kunnen verhelpen. Allereerst werd een goede toegankelijkheid tot de school benoemd als bevorderende factor. Een andere bevorderende factor die naar voren kwam, was het geven van voorlichtingen over beperkingen aan leerlingen en docenten (Pivik, McComas & Laflamme, 2002).

Tot op heden heeft merendeel van de onderzoeken zich ofwel op het basisonderwijs of op het voortgezet onderwijs gericht. De mogelijke verklaring hiervoor is dat er weinig tot geen speciaal onderwijs is op het niveau van middelbaar beroepsonderwijs (mbo) (Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, z.d.). Het mbo bereidt leerlingen voor op een toekomst en biedt vaardigheden en kennis, waardoor de aansluiting op de arbeidsmarkt verbeterd wordt. Het mbo heeft als doel om een leerling van een diploma en werk te voorzien (Eimers, Boon & Kennis, 2012). Wel bestaan er stichtingen, het REA college en de EEGA-groep, voor leerlingen met een arbeidshandicap. Deze stichtingen helpen bij de ontwikkeling van een mens met een beperking bij het vinden van een baan. Hun doel is om mensen met een beperking mee te laten doen in de samenleving (REA College Nederland, 2016;EEGA Groep, 2014).

Verschillende redenen benadrukken de relevantie van het onderzoek. Allereerst heeft het mbo andere doelen en bestaat het uit andere leeftijdsgroepen in vergelijking met het basisonderwijs en voortgezet onderwijs. Daarnaast is er tot op heden nog geen onderzoek gedaan naar de inclusie op mbo-scholen. Recentelijk is echter wel gebleken dat mbo-scholen studenten met een beperking werven. Tevens door de invoering van het passend onderwijs en de afwezigheid van voldoende speciale mbo-scholen is het van belang om onderzoek te doen naar inclusief onderwijs. Door toelating van mensen met een beperking op reguliere scholen, zal de participatie en integratie van deze mensen in onderwijs en daarmee in de samenleving verbeterd worden, zodat er geen sprake is van uitsluiting.

Bij de implementatie van inclusief onderwijs is de houding van docenten van belang. Wanneer docenten niet openstaan voor inclusief onderwijs, is de integratie van zorgleerlingen vrijwel onmogelijk. Uit Servisch onderzoek blijkt dat er een kleine verbetering te zien is in de houding ten aanzien van inclusie in 2012 in vergelijking met de houding in 2002 (Rajovic & Jovanovic, 2013). Dit is te verklaren door het feit dat het inclusieve onderwijs kort voor 2002 gedeeltelijk werd ingevoerd. Hierdoor was nog niet iedereen bekend met het begrip. Daarnaast kwamen enkele belemmeringen naar voren zoals het hebben van onvoldoende onderwijs en voorlichtingen, de afwijzingen van kinderen met beperkingen door kinderen zonder beperking en een gebrek aan middelen.

In deze studie zal gekeken worden naar de gedachten over en ervaringen met inclusief onderwijs van docenten werkzaam op de mbo-school Helicon te Geldermalsen. Helicon biedt verschillende opleidingen met betrekking tot Dier en Groen. De vestiging in Geldermalsen is al eerder actief geweest met betrekking tot inclusief onderwijs. Zij hebben zogenaamde CliëntColleges ontwikkeld. Hierbij is het de bedoeling dat mensen met een beperking werkzaam op een zorgbedrijf samen met leerlingen van het

mbo, colleges voorbereiden. Personen met een beperking werden betrokken bij de samenstelling en voorbereiding van de colleges, volgens het motto “*niets over (en voor) ons, zonder ons*”. Vervolgens gaven de mbo-leerlingen, afhankelijk van de benoemde wensen en behoeftes, de CliëntColleges aan de mensen met een beperking. (Disability Studies in Nederland, 2015). Het geven van CliëntColleges behoort tot het project “*Inclusieve Gemeente Geldermalsen*” (Disability Studies in Nederland, 2015). Met behulp van dergelijk inclusief onderwijs is het mogelijk om een stap dichterbij de inclusieve samenleving te komen. Daarom luidt de onderzoeksvraag: “*Welke factoren spelen volgens docenten van Helicon een rol bij het creëren van inclusief onderwijs op een mbo-school?*”

Het doel van het onderzoek is om inzicht te krijgen in factoren die een rol spelen bij het includeren van mensen met een beperking, die bijvoorbeeld werkzaam zijn op een zorgbedrijf, op een mbo-school. Deze factoren kunnen gezien worden als mogelijke succesfactoren of als belemmeringen en tonen aan welke aspecten volgens docenten nodig zijn om inclusief onderwijs haalbaar te maken. Inzichten uit dit onderzoek kunnen bijdragen aan een overzicht van factoren die een rol spelen bij inclusief onderwijs volgens docenten. Vervolgonderzoek zal zich moeten richten op de wensen en behoeftes van mensen met een beperking. Indien noodzakelijk kunnen aanpassingen en veranderingen in het schoolbeleid worden uitgevoerd. Vervolgens kan dit een bijdrage leveren aan meer inclusie, aangezien de toegangsdrempel tot een mbo-school voor mensen met een beperking verlaagd zou kunnen worden.

Methodede:

Onderzoeksdesign

In dit onderzoek is gekeken welke factoren docenten benoemen bij het includeren van mensen met een beperking in het onderwijs van Helicon. Daarnaast is onderzocht hoe de docenten tegenover inclusief onderwijs staan. Er is gebruik gemaakt van een beschrijvend kwalitatief onderzoek om de probleemsituatie vanuit het perspectief van docenten te beschrijven (Baarda et al, 2013). Met behulp van kwalitatief onderzoek kan achterhaald worden *waarom* respondenten iets vinden. Daarnaast is er een mogelijkheid tot doorvragen, wat kan bijdragen aan het verkrijgen van extra informatie. In dit onderzoek is gebruik gemaakt van semi-gestructureerde interviews voor het verzamelen van data.

Onderzoekspopulatie en werving

Voor de beantwoording van de onderzoeksvraag zijn acht respondenten met behulp van een e-mail benaderd. De benaderde respondenten zijn geworven via een contactpersoon op Helicon. Zij hielp bij het werven van respondenten die een bijdrage zouden kunnen leveren aan het onderzoek. Dit kan als purposive sampling aangeduid worden. Er hebben zes respondenten van de acht respondenten deelgenomen aan het onderzoek. Eén afspraak kwam te vervallen vanwege het uitvallen van openbaar vervoer. De andere respondent reageerde na een tweede e-mail, dit was echter te laat om een afspraak in te plannen en daardoor kwam tevens die respondent te vervallen. Het onderzoek heeft plaatsgevonden in samenwerking met de mbo-school Helicon. Helicon Geldermalsen biedt verschillende opleidingen aan met betrekking tot Dier en Groen. In dit onderzoek is gebruik gemaakt van de keuzemodule Zorg en Dier. Er is specifiek gekozen voor deze opleiding, aangezien deze zich zowel richt op de begeleiding van mensen met een zorgvraag als op de verzorging van dieren. Hierdoor bestaat er een grote kans dat de respondenten dergelijke ervaring hebben met leerlingen met een lichamelijke of verstandelijke beperking.

Data-verzameling

In deze studie is gebruik gemaakt van semi-gestructureerde interviews als dataverzameling. Het doel van het onderzoek was achterhalen welke factoren docenten benoemen bij de inclusie van mensen met een beperking in het onderwijs. Enerzijds kunnen deze factoren als behoefte of bevorderende factor worden

ervaren, anderzijds als belemmerende factor. Ter voorbereiding van de interviews is een topiclijst ontwikkeld. De onderwerpen van de interviews zijn gebaseerd op zowel intuïtie als literatuur (Dijkstra, 2008; Janson, 2003; Mortier, 2010; Schuman, 2010). De topiclijst (zie bijlage 1) bevatte onderwerpen zoals de sfeer op Helicon, eerdere ervaringen met leerlingen met een beperking en de visie ten aanzien van inclusief onderwijs.

De interviews zijn met toestemming van de respondenten opgenomen en tevens hebben zij een informed consent verklaring ondertekend (zie bijlage 2). Aangezien de interviews werden opgenomen, was het mogelijk om de interviews volledig uit te typen. De interviews hebben plaatsgevonden in lege klaslokalen of vergaderzalen op Helicon en duurden tussen de 40 en 45 minuten.

Data-analyse

De data-analyse heeft plaatsgevonden door middel van codering. Allereerst is er gebruik gemaakt van open codering met behulp van het programma MAXQDA. Hierbij werden labels aan relevante fragmenten geplakt. Deze labels waren over het algemeen termen die werden genoemd tijdens het interview. Alle interviews zijn eerst volledig open gecodeerd, tegelijkertijd heeft er axiaal coderen plaatsgevonden. Met behulp van axiaal coderen is een codeboom ontwikkeld en zijn bepaalde codes en fragmenten aangepast (zie bijlage 3). Uiteindelijk heeft de onderzoeker selectief gecodeerd, hierbij zijn de meest relevante codes gebruikt ter beantwoording van de onderzoeksvraag. Tevens zijn er citaten geselecteerd die een bijdrage zouden kunnen leveren aan de versterking van de resultaten en de ontwikkeling van de conclusie.

Geldigheid en betrouwbaarheid

Er wordt van goed onderzoek gesproken als het bewijs betrouwbaar, toepasbaar is in een andere context, consistent en neutraal is (Frambach, Vleuten & Durning, 2013). Er zijn verschillende methoden om de kwaliteit van een wetenschappelijk onderzoek te waarborgen. In deze studie is gebruik gemaakt van dataverzameling met behulp van een geluidsopname. De onderzoeker heeft deze opnames tweemaal doorlopen tijdens het transcriberen, waardoor een mogelijke fout in het transcript werd gereduceerd. Tevens is er een member check uitgevoerd, wat inhield dat de onderzoeker een kort verslag met de geïnterpreteerde resultaten en ideeën naar de respondenten heeft verstuurd ter goedkeuring. Door middel van memo's heeft onderzoeker keuzen en gedachten vastgelegd, wat zorgt voor een transparante onderzoeksopzet.

Resultaten:

Er hebben zes respondenten deelgenomen aan dit onderzoek. De tabel hieronder laat de kenmerken van deze respondenten zien. Er zijn vier vrouwen en twee mannen geïnterviewd. De leeftijd van de mannen lag hoger dan bij de vrouwen. Alle respondenten waren over het algemeen betrokken bij de Dier-opleiding of hadden een functie als studieloopbaanbegeleider (SLB'er). De dienstjaren van de respondenten bij Helicon komen voor een groot deel overeen, een enkele respondent is al zeer lange tijd werkzaam op Helicon. De laatste kolom toont de hoeveelheid ervaring van een respondent met betrekking tot het begeleiden van mensen met een beperking aan. De respondenten met veel ervaring hebben bijvoorbeeld ervaring opgedaan vanwege het lesgeven aan niveau 1 of via de begeleiding op een sociale werkplaats.

Tabel: Kenmerken van de respondenten

Respondent-nummer	Geslacht	Leeftijd	Functie	Werkzaam op Helicon	Ervaring
Respondent 1	Vrouw	30-35	Docent Dier	6 jaar	Weinig

Respondent 2	Vrouw	25-30	SLB'er	2 jaar	Geen
Respondent 3	Vrouw	30-35	SLB'er	5 jaar	Veel
Respondent 4	Vrouw	30-35	Docent Dier	1 jaar	Weinig
Respondent 5	Man	50-55	Docent Dier	2 jaar	Veel
Respondent 6	Man	65+	Docent Dier	15 jaar	Veel

*SLB'er: studieloopbaanbegeleider

Uit de interviews met de docenten is naar voren gekomen dat er op verschillende niveaus behoeften en veranderingen van belang zijn om het onderwijs van Helicon Geldermalsen meer inclusief te maken. Enerzijds is er sprake van behoeften op persoonlijk vlak, ofwel docent-gerelateerde factoren, anderzijds zijn er school-gerelateerde factoren nodig. Voordat deze behoeften en veranderingen ter sprake komen, zal allereerst een beeld geschetst worden van Helicon.

Algemene achtergrond

Helicon biedt verschillende opleidingen aan. Enkele voorbeelden van opleidingen zijn Dier, Teelt, Outdoor, Eco & Wildlife en Toegepaste Biologie. Er zijn vier niveaus beschikbaar op het mbo. Niveau 1 wordt ook wel de entree-opleiding genoemd, deze wordt niet aangeboden op Helicon. Wel is er een mogelijkheid voor niveau 2 leerlingen, zij volgen een basisberoepsopleiding. De opleiding Dier biedt een niveau 2 klas aan op Helicon. Daarnaast is er een vakopleiding voor niveau 3 leerlingen en een middenkaderopleiding voor niveau 4 leerlingen. De verschillen tussen deze niveaus zijn terug te vinden in de toelatingseisen en de duur van de betreffende opleidingen (Rijksoverheid, 2016). Helicon is een relatief kleine school met ongeveer 40 werknemers. Vanwege de kleine omvang van de school wordt de sfeer over het algemeen als prettig, veilig en open ervaren en komt er weinig pestgedrag voor.

'En doordat deze school wat kleiner is, hier komt ook pesten voor hoor, maar ik denk dat we hier iets dichter bovenop zitten en het iets eerder in de gaten hebben. Dat het hier ook bij de leerlingen onderling minder geaccepteerd wordt.' (respondent 5)

De gemiddelde leeftijd van leerlingen op Helicon Geldermalsen is tussen de 18 en 21 jaar. Over het algemeen is een leerling toelaatbaar wanneer deze een vmbo-diploma heeft gehaald. Verder wordt aangegeven dat de aanmelding tot Helicon gaat door middel van een test en een gesprek. Een leerling meldt zich aan voor een bepaalde richting. Vervolgens wordt een test afgenomen die de capaciteiten en persoonlijkheid van een persoon bekijkt. Daarnaast wordt een gesprek afgenomen met zowel leerling als ouder(s)/verzorger(s) en hieruit volgt toelating of advies voor een andere richting. Een enkele respondent geeft aan dat de toelating tot Helicon stopt wanneer de betreffende leerling in een rolstoel zit. Het merendeel van de respondenten benoemt echter dat er een meisje in een rolstoel is afgestudeerd op Helicon.

'Het is niet zo van oh jij bent in een rolstoel, wij hebben geen lift nou dan word je niet aangenomen, dat nee.' (respondent 4)

Andere lichamelijke beperkingen die voorkomen onder leerlingen op Helicon, benoemd door de respondenten, zijn vooral reumatische klachten. Daarnaast geven alle respondenten aan met betrekking tot verstandelijke beperkingen, dat er een grens bestaat. Tot op heden zijn er geen leerlingen met een IQ onder de 70 en leerlingen met het Syndroom van Down of een andere matige verstandelijke beperking. Daarentegen zijn vooral ADHD en autisme veelvoorkomende beperkingen bij de leerlingen van Helicon.

‘Je moet natuurlijk wel gewoon de opleiding kunnen, je komt hier voor een opleiding binnen en dat IQ moet je hebben.’ (respondent 3)

Verschillende factoren spelen een rol bij het realiseren van inclusief onderwijs. De visie van de docent is van belang bij het bereiken van inclusief onderwijs. Daarnaast is de houding van de school van belang. Daarom zal er onderscheid gemaakt worden in zowel docent-gerelateerde factoren die zich richten op de behoeften en benodigdheden van de werknemer als in school-gerelateerde factoren waarbij de behoeften en benodigdheden van Helicon tot uiting komen.

Docent-gerelateerde factoren:

Houding/ervaring

Uit de interviews is gebleken dat de houding van de docenten over het algemeen positief is wat betreft inclusief onderwijs. Alle respondenten gaven aan dat zij open staan tegenover inclusief onderwijs (tabel 1, citaat 1 en 2). Zij willen graag leerlingen aannemen met een beperking of een aandoening. De respondenten verschillen in het hebben van ervaring wat betreft leerlingen met een beperking. Dit is tevens te bevinden in hun houding. Respondenten zonder ervaring zien meer moeilijkheden en problemen in vergelijking met respondenten met meer ervaring. Zij zijn over het algemeen meer terughoudend in het bereiken van inclusief onderwijs en zien de mensen met een beperking als een aparte doelgroep (tabel 1, citaat 3). Dit is terug te vinden in de manier waarop zij over de desbetreffende doelgroep uitspraken doen. Ook hebben deze respondenten over het algemeen minder tot geen eigen initiatieven of ideeën om het onderwijs meer inclusief te maken. De docenten met ervaring geven aan dat inclusief onderwijs vanzelfsprekend is en dat het begin even wennen zal zijn, maar zij verwachten dat er weinig tot geen problemen zullen ontstaan. Het is volgens hen *“een kwestie van doen”*. Het merendeel van de respondenten vraagt zich echter af hoe het vormgegeven zou moeten worden. (tabel 1, citaat 4).

Tabel 1:

Citaat 1: <i>‘Ik weet niet of ik het zou kunnen, maar ik zou er wel voor openstaan om het te willen leren en dan het zelf willen ervaren of het iets voor mij is of niet. En als het niks is dan trek ik me weer terug, maar ik zou er wel voor openstaan.’ (respondent 2)</i>
Citaat 2: <i>‘Ik denk niet voor niets dat we steeds met [volle] klassen zitten. Omdat er meer aanvraag is en er komt steeds meer aanvraag, omdat er steeds minder opleidingen die gaan dit soort dingen doen, dus ik vind het [inclusief onderwijs] een gat in de markt en dat zouden ze uit moeten breiden.’ (respondent 6)</i>
Citaat 3: <i>‘Ja ik vind het ontzettend leuk om daar te kijken en met die mensen [mensen met een beperking van een zorgbedrijf] een dagje door te brengen.’ (respondent 2)</i>

Citaat 4:

'Maar ja hoe ga je het daadwerkelijk doen, dat is de grote vraag.' (respondent 3)

Persoonlijke behoeften

Om het onderwijs op Helicon meer inclusief te maken, zijn voor de respondenten verschillende behoeften van belang. De respondenten zonder of met weinig ervaring met het geven van onderwijs aan mensen met een beperking geven aan dat scholing een belangrijk aspect is om inclusief onderwijs te laten slagen (tabel 2, citaat 1). De respondent geeft aan dat scholing helpt om in te spelen op een bepaalde situatie. Ook kan scholing een bijdrage leveren aan wat de docenten kunnen verwachten en hoe zij moeten handelen op een bepaald moment. Een respondent tevens werkzaam in speciaal onderwijs vermeldt dat haar opleiding hieraan heeft bijgedragen. De studie biedt genoeg handvatten en dat heeft haar geleerd hoe zij moet omgaan met bepaalde situaties. Zij benoemt intervisie met andere docenten als een behoefte voor haarzelf. Een andere respondent benoemt ook het hebben van communicatie en overleg met andere collega's van belang (tabel 2, citaat 2). Met behulp van communicatie en overleg kan er gediscussieerd worden over de juiste aanpak voor een leerling. Hierdoor kunnen docenten elkaar adviseren over een bepaalde werkwijze en steunen wanneer deze werkwijze niet goed is uitgepakt. De respondent met jarenlange ervaring vermeldt dat hij niets nodig heeft, aangezien hij al erg lang werkzaam is geweest in de zorg en veel in zijn carrière heeft meegemaakt.

Tabel 2:

Citaat 1:

'Ja, kijk op het moment echt dat die zorgcliënten meer in ons onderwijs zouden integreren wat uiteindelijk mijn droom is, ten minste als we het hebben over dit onderwerp, ja dan heb ik, dan zou ik wel echt behoefte hebben aan scholing.' (respondent 1)

Citaat 2:

'Ja een goeie collega waar je mee kan sparren en waar je op terug kan vallen.' (respondent 5)

School-gerelateerde factoren:

Organisatorische factoren

Naast persoonlijke factoren die de haalbaarheid van inclusief onderwijs beïnvloeden, zijn ook factoren gericht op de school van belang. Uit de interviews kwam naar voren dat merendeel van de respondenten het belangrijk vinden dat de structuur van inclusief onderwijs duidelijk vastgelegd moet worden (tabel 3, citaat 1). Dat houdt in dat duidelijk moet zijn wat er verwacht wordt van de betrokken partijen en ook is het noodzakelijk dat de communicatie tussen deze partijen helder is. Daarnaast moet er nagedacht worden over het schoolsysteem. In Nederland worden scholen betaald op basis van het slagingspercentage, daarom hebben zij als doel om zoveel mogelijk leerlingen te laten slagen. Voor sommige leerlingen met beperkingen is dit niet haalbaar vanwege een te laag IQ of een te ernstige lichamelijke beperking. Om bijvoorbeeld het volgen van modules/cursussen mogelijk te maken zal daarom een constructie op maat moeten worden ontwikkeld. Daarnaast is het volgens sommige respondenten niet mogelijk om alle mensen met verschillende beperkingen te betrekken; er moet een grens worden gesteld met betrekking tot de ernst van de beperking (tabel 3, citaat 2). Voor sommige beperkingen, zoals ALS, is het vrijwel niet haalbaar om ze te betrekken bij een opleiding van Helicon, aangezien er vaak lichamelijke activiteit is vereist. Enkele respondenten zien het hebben van een verstandelijke beperking

als een minder groot probleem (tabel 3, citaat 3). Zij geven aan dat dit sneller geaccepteerd zal worden dan een lichamelijke beperking en er zullen voor deze mensen meer mogelijkheden zijn. Daarnaast is het volgens enkele respondenten wel van belang dat de mensen met een beperking een doel hebben en dat het volgen van onderwijs een bijdrage levert aan deze doelgroep. Verschillende respondenten geven daarom aan dat het gewoon een *“kwestie is van doen”*. Al het begin is moeilijk maar uiteindelijk went het vanzelf (tabel 3, citaat 4). Een belangrijke behoefte is het hebben van voldoende contacten en een ruim netwerk waardoor een wisselwerking of samenwerking kan optreden tussen zorgbedrijven en Helicon. Hierdoor kunnen mensen met een beperking werkzaam op een zorgbedrijf aansluiten bij het onderwijs van Helicon.

Tabel 3:

Citaat 1:

‘Verwachtingen moeten duidelijk zijn, afspraken moeten duidelijk zijn.’ (respondent 4)

Citaat 2:

‘Dus nee als iemand geen benen heeft, kan ik hem niet vragen om de klimwand op te gaan hier bij Outdoor nee, maar er is dan vast wel, er is vast iets wat dan wel kan of niet kan. Ik bedoel met ALS houdt het natuurlijk op een gegeven moment op, omdat je gewoon helemaal alle [lichamelijke capaciteit] verliest. Maar grote lijnen kun je allemaal kan iedereen alles, dus daar ben ik wel van.’ (respondent 3)

Citaat 3:

‘Daar [een verstandelijke beperking] zie ik minder problemen in. Ik denk dat dat veel makkelijker geaccepteerd wordt.’ (respondent 5)

Citaat 4:

‘Maar vanaf het moment dat iedereen eraan gewend is, dan denk ik het dat het [inclusief onderwijs] alleen maar voordelen heeft.’ (respondent 1)

Voorwaarden school:

Bij het haalbaar maken van inclusief onderwijs op Helicon speelt geld volgens alle respondenten een belangrijke rol (tabel 4, citaat 1). De laatste jaren zijn de subsidies voor het onderwijs erg teruggedrongen dus bij veel respondenten speelt de vraag hoe inclusief onderwijs gesubsidieerd kan worden. De manier waarop aan inclusief onderwijs vorm gegeven gaat worden is nog niet bekend, het ontwikkelen van een systeem en structuur dat aansluit op de behoeften van Helicon kost veel tijd en daarmee ook geld. In het verleden heeft een meisje in een rolstoel haar opleiding gevolgd op Helicon. Er is veel rekening gehouden met het rooster, aangezien het voor haar alleen mogelijk was om op de begane grond les te krijgen. Wanneer er meer mensen met een (fysieke) beperking deelnemen aan het onderwijs op Helicon, zal volgens veel respondenten gekeken moeten worden naar de toegankelijkheid van het gebouw. Een voorbeeld dat daarbij genoemd wordt is het installeren van een lift (tabel 4, citaat 2). De toegankelijkheid voor mensen met een ernstige lichamelijke beperking is erg beperkt op Helicon. Dit komt doordat er geen lift aanwezig is en ook is er sprake van enkele verhogingen. Daarnaast is er geen mogelijkheid om naar het toilet te gaan, aangezien er geen invalidetoilet aanwezig is. Daarentegen sluiten de opleidingen die Helicon aanbiedt volgens merendeel van de respondenten erg goed aan bij inclusief onderwijs (tabel 4, citaat 3). Vooral het buiten zijn en met dieren werken past goed bij mensen met beperkingen.

Tabel 4:

Citaat 1:

'Ja het nadeel is gewoon de financiële kant vind ik. Ik bedoel het zou bekostigd moeten worden. En scholen zullen daar niet altijd instappen. Dat is het nadeel, dus de kans dat het [onderwijs inclusief] gaat worden is natuurlijk heel klein.' (respondent 6)

Citaat 2:

'We zijn niet echt uitnodigend voor mensen met een beperking om hier te komen, laat ik het zo zeggen.' (respondent 5)

Citaat 3:

'Ik denk dat zeker specifieke opleidingen die we aanbieden heel goed zouden aansluiten. Dus het groene en buiten is iets wat denk ik ook voor die specifieke doelgroep heel erg aansprekend werkt.' (respondent 2)

Discussie:

In deze studie is onderzoek gedaan naar de factoren die een rol spelen bij het haalbaar maken van inclusief onderwijs bij Helicon Geldermalsen. De docenten werkzaam op Helicon benoemden factoren specifiek gericht op persoonlijk aspect en daarnaast benodigdheden die op de school van toepassing zijn. Uit de interviews is gebleken dat respondenten met weinig ervaring scholing als een belangrijke persoonlijke behoefte zagen. De respondenten met ervaring benoemden als behoefte vooral overleg met andere docenten of collega's. Daarnaast bleek dat alle respondenten open stonden voor inclusief onderwijs, maar was een enkele respondent meer terughoudend en afwachtend in vergelijking met een andere respondent. Dit is over het algemeen te verklaren door de hoeveelheid ervaring van de betreffende respondent. Een respondent met weinig tot geen ervaring benoemde vrijwel geen mogelijkheden om het onderwijs meer inclusief te maken en zag deze personen als een aparte doelgroep. Wat betreft de benodigdheden op school bleken vooral voldoende tijd en geld, een duidelijke structuur, een duidelijk programma en (fysieke) toegankelijkheid van het gebouw van belang te zijn.

De respondenten in dit onderzoek staan over het algemeen open voor inclusief onderwijs. Deze bevinding wordt ondersteund door ander onderzoek. Een onderzoek van Al-Zyoudi (2006) onderzocht de attitudes van docenten ten aanzien van inclusief onderwijs. Hieruit bleek dat 54 van de 90 docenten van mening waren dat mensen met een beperking een kans moeten krijgen om regulier onderwijs bij te wonen.

In dit onderzoek werd ervaring als belangrijke docent-gerelateerde factor benoemd. Dit is tevens geconstateerd in het onderzoek van Boer (2012). Uit het onderzoek (Boer, 2012) kwam naar voren dat het hebben van ervaring met inclusief onderwijs van invloed was op de houding van een docent. De respondenten met ervaring hadden een positievere houding in vergelijking met respondenten met minder of geen ervaring. In het onderzoek uitgevoerd in samenwerking met Helicon werd een soortgelijk verband gevonden, aangezien de respondenten met ervaring minder problemen en moeilijkheden opmerkten dan de respondenten met weinig tot geen ervaring.

Het hebben van een bepaalde attitude wordt tevens bepaald door de ernst van de beperking. Enkele respondenten van Helicon benoemden het belang van een grens wat betreft de ernst van een beperking. Het onderzoek van Vaz (2015) bevestigt enerzijds deze gedachte, aangezien de ernst van de beperking zwaar meetelt bij het bepalen van een attitude bij een docent. Anderzijds zijn zij tot ontdekking gekomen dat docenten over het algemeen leerlingen met een lichamelijke beperking meer steunen en helpen dan leerlingen met leer- of gedragsproblemen. Op Helicon is bij enkele opleidingen veel lichamelijke activiteit vereist, dus het is niet voor elke lichamelijke beperking mogelijk om toegelaten te

worden tot Helicon. Wat betreft een verstandelijke beperking zien enkele respondenten minder problemen. Voor deze doelgroep zal een constructie ontwikkeld moeten worden die aansluit op de behoeften en mogelijkheden van deze personen.

Bij school-gerelateerde factoren kan gedacht worden aan de toegankelijkheid tot Helicon. Omgevingsbarrières worden ook in dit onderzoek genoemd, er is namelijk geen lift op Helicon aanwezig. Verder lijkt er met name sprake te zijn van onopzettelijke belemmerende factoren. Pivik, Mccomas & Laflamme (2002) bedoelden hiermee dat er weinig tot geen kennis of begrip is voor mensen met een beperking. Op Helicon hebben enkele respondenten weinig tot geen ervaring met het begeleiden of het geven van onderwijs aan mensen met een beperking, dit kan gezien worden als een onopzettelijke belemmerende factor voor inclusief onderwijs.

Er zijn verschillende sterke aspecten terug te vinden in de uitvoering van dit onderzoek. Allereerst zijn de interviews afgenomen op een neutrale plek, zoals in een leeg klaslokaal of vergaderruimte. Hierdoor waren geen andere personen aanwezig in de desbetreffende ruimte die de antwoorden konden beïnvloeden. Daarnaast begon de interviewer met het stellen van feitelijke vragen, gaandeweg werden deze persoonlijker, waardoor een vertrouwelijke band gecreëerd kon worden. De opnames hebben ervoor gezorgd dat de interne betrouwbaarheid van het onderzoek gewaarborgd kon worden (Baarda et al, 2013). Daarnaast heeft de variatie in de onderzoekspopulatie, wat betreft geslacht, leeftijd en hoeveelheid ervaring, een duidelijk beeld geschetst met betrekking tot docent-gerelateerde en school-gerelateerde factoren.

Anderzijds waren er ook enkele zwakke onderdelen terug te vinden in het onderzoek. Het aantal personen dat benaderd is voor het interview, kwam niet overeen met het aantal respondenten dat heeft deelgenomen aan het onderzoek. Er waren zeven afspraken ingepland maar vanwege uitval van openbaar vervoer en de strakke planning kwamen twee respondenten te vervallen. Daarnaast is er ten alle tijde kans op een sociaal wenselijk antwoord van de respondent. De leeftijdsopbouw kan ook gezien worden als zwak aspect, aangezien de deelnemende mannen ouder waren dan de vrouwen. Wanneer er ook oudere vrouwen en jongere mannen hadden deelgenomen aan het onderzoek, was het mogelijk geweest om de gevonden resultaten toe te spitsen op de gehele doelpopulatie.

Daarom zal een nog gevarieerder en een groter aantal respondenten benaderd moeten worden voor een mogelijk vervolgonderzoek. Dit onderzoek zal tevens uitgevoerd moeten worden door twee tot drie onderzoekers om de betrouwbaarheid te verhogen (Baarda et al, 2013). Verder is het relevant om ook het perspectief van mensen met beperkingen mee te nemen, om zo de behoeften en benodigdheden vanuit verschillende perspectieven te achterhalen. Daarnaast zou een vervolgonderzoek uit meer variatie van scholen moeten bestaan, zodat er verschillen en overeenkomsten tussen scholen achterhaald kunnen worden en een volledig beeld gecreëerd kan worden.

Al met al blijkt uit het onderzoek dat de zes respondenten werkzaam op Helicon open staan tegenover inclusief onderwijs. Het hebben van ervaring wordt gezien als een belangrijk behoefte en daarom benoemden bepaalde respondenten scholing en trainingen een vereiste voor het laten slagen van inclusief onderwijs. Daarnaast is het van belang dat de structuur en organisatie duidelijk is vastgelegd zodat van alle betrokken partijen bekend is wat zij verwachten en nodig hebben. Verder moet de toegankelijkheid tot Helicon verbeterd worden, de aanwezigheid van een lift is hierbij een begin. Tevens is het hebben van voldoende tijd en geld belangrijk bij het creëren van inclusief onderwijs. Als Helicon Geldermalsen meer inclusief wil worden, zullen deze aspecten aangepakt moeten worden. Vooral geld en tijd spelen een rol om bepaalde veranderingen en aanpassingen in het beleid te bereiken.

Literatuur:

- Al-Zyoudi, M. (2006). *Teachers' attitudes towards inclusive education in Jordanian Schools*. International Journal of Education. 21(2), 55-62.
- Baarda, B., Bakker, E., Fischer, T., Julsing, M., Peters, V., Velden, T. van der., & Goede, M. de. (2013). *Basisboek kwalitatief onderzoek: Handleiding voor het opzetten en uitvoeren van kwalitatief onderzoek* (3e druk). Groningen: Noordhoff Uitgevers.
- Boer, A. A. de. (2012). Inclusion: a question of attitudes. A study on attitudes and the social participation of students with special educational needs in regular primary education (Proefschrift). Groningen: Rijksuniversiteit Groningen.
- Dijkstra, K. (2008). *Naar een inclusieve omgeving*. Apeldoorn/Antwerpen: Garant.
- Disability Studies in Nederland. (2015). *Inclusieve Gemeente Geldermalsen*. Gedownload op 5 April 2016, van <http://disabilitystudies.nl/project/inclusieve-gemeente-geldermalsen>
- Disability Studies in Nederland. (2015). *Nominaties Gouden Prokkel bekend: Participatie mensen met en zonder beperking*. Gedownload op 5 april, van http://disabilitystudies.nl/sites/20151212.disabilitystudies.nl/files/persbericht_genomineerde_prokkels.docx.
- EEGA Groep. (2014). EEGA. Gedownload op 4 April 2016, van <http://www.eega.nl>
- Eijck, G. van. (2015). Mbo-opleidingen weren leerlingen met een beperking. *De Volkskrant*.
- Eimers, T., Boon, M., & Kennis, R. (2012). *Signalen voor passend beroepsonderwijs: Jongere met een beperking in het mbo*. Gedownload op 24 maart 2016, van <https://www.passendonderwijs.nl/wp-content/uploads/2013/08/Signalen-voor-passend-beroepsonderwijs-Jongeren-met-een-beperking-in-het-mbo.pdf>
- Frambach, J. M. , Vleuten, C. P. M. van der., & Durning, S. J. (2013). AM Last page: Quality Criteria in Qualitative and Quantitative Research. *Academic Medicine*, 88 (4), 552.
- Janson, D. (2003). *Mogelijkheden voor kinderen met beperkingen*. Baarn: HB uitgevers.
- Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. (z.d.). *Passend onderwijs*. Gedownload op 15 maart 2015, van <https://www.passendonderwijs.nl>
- Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. (2013). *Passend onderwijs*. Gedownload op 23 maart 2015, van <https://www.passendonderwijs.nl/wp-content/uploads/2014/01/Brochure-passend-onderwijs-voor-leraren.pdf>
- Mortier, K. (2010). *Inclusief onderwijs in de praktijk*. Apeldoorn/Antwerpen: Garant.

-
- Nederlandse Stichting voor het Gehandicapte kind. (z.d.). NSGK | Onze projecten. Gedownload op 5 April 2016, van <https://www.nsgk.nl/wat-doet-nsgk/projecten/?cat=4>
- Pivik, J., McComas, J., Laflamme, M. (2002). Barriers and Facilitators to Inclusive Education. *Exceptional Children*, 69(1), 97-107.
- Rajovic, V., & Jovanovic, O. (2013). The Barriers to Inclusive Education: Mapping 10 Years of Serbian Teachers' Attitudes Toward Inclusive Education. *Journal Of Special Education And Rehabilitation*, 14(3-4). <http://dx.doi.org/10.2478/jser-2013-001210.2478>
- REA College Nederland. (2016). Rea college Nederland. Gedownload op 4 april 2016, van <http://www.reacollegenederland.nl>
- Rijksoverheid. (2016). Opleidingen, niveaus en leerwegen in het mbo | Middelbaar Beroepsonderwijs. Gedownload op 18 mei 2016, van <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/middelbaar-beroepsonderwijs/inhoud/opleidingen-niveaus-en-leerwegen-in-het-mbo>
- Rompu, W. (2007). *Leerzorg in het onderwijs*. Apeldoorn/Antwerpen: Garant.
- Schuman, J. (2010). *Inclusief onderwijs*. Apeldoorn/Antwerpen: Garant.
- Schuurman, M. (2002). *Mensen met verstandelijke beperkingen in de samenleving*. Landelijk Kennis Netwerk Gehandicaptenzorg. Gedownload op 16 maart, van [http://www.kennispleingehandicaptensector.nl/docs/producten/Mensen met verstandelijke beperkingen.pdf](http://www.kennispleingehandicaptensector.nl/docs/producten/Mensen_met_verstandelijke_beperkingen.pdf)
- Smeets, E. F. L., Rispens, J. (2008). *Op zoek naar Passend Onderwijs. Overzichtsstudie van de samenhang tussen regulier en speciaal (basis)onderwijs*. Nijmegen. Gedownload op 23 maart, van <https://www.nro.nl/wp-content/uploads/2014/11/Op-zoek-naar-passend-onderwijs.pdf>
- Vaz, S., Wilson, N., Falkmer, M., Sim, A., Scott, M., Cordier, R., & Falkmer, T. (2015). *Factors Associated with Primary School Teachers' Attitudes Towards the Inclusion of Students with Disabilities*. PLOS ONE, 10(8), e0137002. <http://dx.doi.org/10.1371/journal.pone.0137002>
- Vlaamse onderwijsraad. (1998). *Advies over inclusief onderwijs*. Gedownload op 8 maart, van <http://www.vlor.be/sites/www.vlor.be/files/advies/AR07071998.pdf>
- Vollaard, R. (z.d.). NSGK | *Verhaal 1: Hek erom. Klaar*. Gedownload op 5 April 2016, van <https://www.nsgk.nl/wat-doet-nsgk/over-ons/65verhalen/verhaal1>

Bijlage I: Topiclijst

Introductie

- Jezelf voorstellen
- Aangeven wat het doel is van het interview
- Aangeven dat de patiënt sturend is in het interview
- Toestemming vragen voor opname van het interview
- Handtekening voor informed consent vragen

Algemeen

- Hoe bent u bij Helicon terecht gekomen?
- Kunt u iets vertellen over uw functie bij Helicon?
 - Wat voor activiteiten?
 - Hoeveel/hoe vaak per week?
 - Hoelang werkt u hier?

Helicon —>leerling

- Hoe ervaart u de sfeer binnen de school?
 - Hoe gaat men met elkaar om?
 - Hoe gaan leerlingen met elkaar om?
 - Hoe gaan leerkrachten met elkaar om?
 - Heeft u ervaring met pestgedrag?
 - Zo nee, hoe denkt u dat dit voorkomen wordt?
 - Hoe zal u handelen wanneer er wel sprake is van pesten?
 - Zo ja, hoe wordt daarbij gehandeld?
- Hoe gaat de omgang tussen leerkrachten en leerlingen?
 - Hoe worden conflicten tussen leerling-leerling en/of leerling/docent opgelost?
 - Worden leerlingen wel eens geschorst of van school gestuurd?
 - Hoe wordt daarmee omgegaan?
 - Hoe verlopen de contacten met ouders?
- Welke leerlingen zijn welkom tot Helicon?
 - Zou u uw klas/de school omschrijven als homogeen of heterogeen? (gelijkwaardige leerlingen of juist veel diversiteit)
 - Kan elk leerling bij jullie onderwijs komen volgen of moeten jullie leerlingen soms weigeren?
 - Hoe ziet het weigeren eruit?
 - Wat is er nodig om geen enkele leerling te weigeren?

Aangezien er geen speciale mbo-scholen zijn, kunnen leerlingen met een beperking terecht komen op een reguliere school. Daar wil ik het nu over hebben.

- Zijn er mensen met een lichamelijke/geestelijke beperking op Helicon?
 - Hoeveel?
 - Wat voor beperking?
 - Hoe uit dat zich? Kunt u daar een voorbeeld van geven?
 - Heeft het invloed op de sfeer —> pestgedrag?
 - Hoe gaan jullie om met een persoon met een beperking?
 - Is er een speciaal beleid?

-
- Hoe kan een persoon met een beperking hier participeren?
(goed toegankelijk etc.)

Hulpmiddelen/behoefte/ervaringen —> dagbesteding/zorgleerlingen

- Heeft u ervaring met (het geven van onderwijs aan) zorgcliënten/zorgleerlingen/mensen van een zorgbedrijf/zorgboerderij/speciaal onderwijs? (leg zorgcliënten uit)
 - Kunt u daar iets meer over vertellen?
 - Waar liep u tegenaan bij de omgang? Wat vond u moeilijk?
 - (Zijn er belemmeringen voor leerlingen zonder beperking, met beperking en u als docent?)
 - Heeft u specifieke vaardigheden moeten leren om deze cliënt te ondersteunen?
 - Zou u daarvoor open staan?
- Zijn er hulpmiddelen en/of ondersteunend materiaal ter beschikking in de klas/op school voor zorgleerlingen?
- Wat heeft u als docent nodig/behoefte voor de omgang met deze zorgleerlingen?
 - Hoe ervaart u dit?
 - Zijn er nog andere mogelijkheden om de cliënt te ondersteunen?
- (Hoe houdt u rekening met diversiteit binnen uw klas bij het voorbereiden van lessen?
 - Op welke manier?)

Inclusief onderwijs —> dagbesteding/zorgleerling

- Wat zijn de gedachten die bij u opkomen bij de term inclusief onderwijs?
 - Hoe staat u tegenover meer inclusie in het onderwijs?
 - Wat is uw houding ten opzichte van inclusief onderwijs? (open of juist niet)
 - (Tegenover het lesgeven aan zorgleerlingen met een beperking in het gewone onderwijs)
 - Vindt u het belangrijk dat studenten in de lerarenopleiding hierop worden voorbereid?
 - Waarom wel/niet?
- Wat zijn de positieve aspecten/voordelen van inclusief onderwijs? Om jongeren met een beperking in een klas samen te brengen met jongeren zonder een beperking?
- Zijn er ook negatieve aspecten/nadelen van inclusief onderwijs?
 - Welke?
 - Heeft het invloed op lesgeven?
- Wat zijn uw verwachtingen van inclusief onderwijs binnen Helicon?
- Wat zijn de gevolgen?
- Welke factoren spelen een rol bij het realiseren van inclusief onderwijs binnen Helicon?
 - Zowel belemmerende als bevorderende factoren
 - Heeft u deze belemmeringen zelf ervaren? Kunt u daar een voorbeeld van geven?
 - Heeft u deze bevorderingen ook zelf ervaren? Kunt u daar een voorbeeld van geven?
- Welke issues spelen nog meer een rol bij inclusief onderwijs? (maar zijn niet per se belemmerend of bevorderend)
 - Is er een verschil tussen verschillende zorgleerlingen? Dus lichamelijke beperking wel en verstandelijke beperking niet? Bestaat er een grens?
- Wat doen jullie nu al om inclusief te zijn?
- Hoe ziet u uzelf daarbij betrokken?/ Wat voor rol speelt u bij het realiseren van inclusief onderwijs?
- Heeft u eigen ideeën om inclusief onderwijs te realiseren?

Laatste vraag: Toekomst

- Hoe ziet u de toekomst van Helicon?
 - Is inclusief onderwijs haalbaar volgens u?
 - Waarom wel/niet?
- Wat is in uw ogen nodig om inclusief onderwijs beter haalbaar te maken (op Helicon)?
 - Wat zijn mogelijkheden om de integratie van zorgleerling te bevorderen?
 - Waar liggen de uitdagingen/moeilijkheden met betrekking tot Helicon?

Afsluiting

- Opmerkingen respondent
- Mogelijkheid tot extra vragen/contact
- Dank

Bijlage II: Informed consent

Faculteit der Aard- en Levenswetenschappen

TOESTEMMINGSVERKLARINGFORMULIER (informed consent)

Betreft: *medewerking aan een onderzoek naar ervaringen van docenten met betrekking tot inclusief onderwijs.*

Ik verklaar op een voor mij duidelijke wijze te zijn ingelicht over de aard, methode en doel van het onderzoek. Ik verklaar dat ik:

geheel vrijwillig bereid ben aan dit onderzoek mee te doen

begrijp dat ik mijn medewerking aan dit onderzoek kan stoppen

toestemming geef voor het opnemen van het interview

toestemming geef voor het gebruiken van gegevens uit het interview voor wetenschappelijk onderzoek, mits anonimiteit gewaarborgd wordt

Handtekening: Naam:

..... Datum:

.....

Onderzoeker

Ik heb toelichting verstrekt over de aard, methode en doel van het onderzoek. Ik verklaar mij bereid nog opkomende vragen over het onderzoek naar vermogen te beantwoorden.

Handtekening:

Naam:

Datum:

Bijlage III: Codeboom

Helicon

- taken
- *Werknemer*
 - o werkzaamheden
 - o vakgebied
 - o vorig werk
 - o opleiding
 - o hoelang werkzaam
 - o hoe terecht gekomen bij Helicon
 - o indeling werknemers
 - o hoeveelheid werknemers
- *inschrijving school*
- *sfeer binnen school*
 - o *Omgang tussen personen*
 - omgang leerling-leerkracht
 - omgang tussen leerkrachten
 - omgang met iemand met beperking
 - omgang tussen leerlingen
 - omgang/contacten met ouders
 - hoe worden ouders geïnformeerd
- *schoolopleidingen*
- *Schoolpopulatie*
 - o welke leerlingen zijn welkom
 - o leerlingen met beperkingen
 - o soort leerling
 - o niveau leerling

Schoolbeleid

- beleid rondom beperking
- conflicten oplossen
- *Pestgedrag*
 - o verklaring weinig pestgedrag
 - o beleid rondom pestgedrag
 - o hulp vragen
 - o voorbeeld pestgedrag
- schorsing/schoolverwijdering/schoolverlater

Inclusief onderwijs

- gedachtes inclusief onderwijs
- *houding tegenover inclusief onderwijs*
- *welke opleidingen inclusief onderwijs*
- *welke doelgroepen inclusief onderwijs*
 - o zorgbedrijf
- negatieve aspecten inclusief onderwijs

-
- o geld
 - o tijd
 - o organisatorische problemen
 - goede aspecten inclusief onderwijs
 - o leerling
 - leren omgaan met
 - zelfvertrouwen
 - o school
 - specialisatie
 - samenwerking
 - leren omgaan met de doelgroep
 - o cliënt
 - nieuwe gezichten
 - kennis
 - factoren inclusief onderwijs
 - o bevorderend/claims
 - soort opleiding
 - geld
 - continuïteit
 - contact
 - afspraken
 - o niet bevorderend of belemmerend/issues
 - o belemmerend/concerns
 - team
 - tijd
 - geld
 - management

Eigen ervaringen

- ervaring pestgedrag tegen respondent
- **ervaring zorgcliënten/sociale werkplaats**
- **behoefte**
- **voorwaarden/benodigdheden**
 - o ruimte/geld
 - o netwerk/contacten
 - o duidelijkheid
 - goede regeling
 - programma op maat
 - o toegevoegde waarde cliënt
 - o training/scholing
 - o juiste mensen

Activiteiten met betrekking tot inclusie

- andere activiteiten
- aflammerstage
 - o ervaringen
- CliëntColleges
 - o ervaringen